

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

LIV. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

11. SZÁM

FOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1941.

NOVEMBER

A hazai németnyelvű tanítóképzés.

— Első közlemény —

Senki előtt nem kétséges, hogy a népiskolai tanításnak a tanulók anyanyelvén kell megindulnia. Ismeretlen nyelven új ismereteket közölni nem lehet. A korszellem ma messzebbmenő követelményeket állít fel és a kisebbségek népiségének kifejlesztését tűzi ki célul. Ez magában foglalja azt a célt is, hogy a kisebbségek a maguk nemzetének irodalmi és köznyelvét is megtanulják, számukra nemzeti irodalmuk megnyílják és a nemzeti közösséghez való tartozásukat a közbeszéd útján is ápolhassák. Már csupán ez is igen magasra tűzött cél. Köztudomású ugyanis, hogy a hazai németiség legnagyobb része oly nyelvjárást beszél, amely a határainkon túl élő németiséggel az írásbeli és szóbeli érintkezést alig teszi lehetővé. A falusi német gyermekeket irodalmi németiségre és közbeszédre megtanítani nem könnyű feladat. De meg kell tanítani az állam nyelvére is, magyarul is meg kell tanítani, hogy boldogulni tudjon abban az országban, amely neki hazát adott. Népiségének kifejlesztése mellett is rá kell nevelni, hogy testvéri szeretettel közös munkában egyesüljön avval a nemzettel, amely barátilag a maga köré fogadta. Mind e feladat nehéz, kényes, felelősségteljes munkát ró a tanítóra s a tanítóképzésre egyaránt.

Hogy a hazai németnyelvű tanítóképzés mai helyzetét megérthessük, rövid visszatekintést kell vetnünk a világháború utáni hazai német kisebbségi oktatásügy fejlődésére. A világháború után különböző rendeletek szabályozták a hazai nemzeti és nyelvi kisebbségek nyelvi használatát. A népiskolák oktatási nyelvét a 4800/1923. M. E. kormányrendelet 18. §-a, illetőleg ennek végrehajtó rendeleteként megjelent 110.478/1923. sz. VKM. rendelet szabályozza. Ez a rendelet háromféle iskolatípust különböztet meg: A-, B- és C-típusú iskolákat. Az A-típusú iskolákban az oktatás a tanuló anyanyelvén folyt, a magyar nyelv rendes tantárgyként sorakozott a többi tantárgy mellé. A B-típusú iskola vegyesnyelvű volt. Magyarul tanították a nemzeti tárgyakat, a tanulók anyanyelvén a reáliákat. A C-típusú a magyar tannyelvű kisebbségi iskola volt, amelyben a kisebbségi nyelvet csupán rendes tantárgyként tanították. A háromféle iskolatípus között a tankötelesek gondozói szabadon választhattak. Ennek folyományaképpen Magyarországon 632 külön-

bőző nyelvű kisebbségi népiskola közül 105 mint A-típusú, 155 mint B-típusú és 372 mint C-típusú működött. Ebből német kisebbségi iskola A-típusú 46, B 139 és C 263 volt.

Ez az állapot 1935-ig állott fenn. Ekkor szükségessé vált az oktatási nyelvnek újabb szabályozása. A tapasztalat ugyanis azt mutatta, hogy az A-típusú iskolában a tanulók a magyar nyelvet, a C-típusú iskolákban pedig a német irodalmi nyelvet nem tanulják meg a kívánatos mértékben. A kormány az 1935 karácsonyán megjelent 11.000 M. E. számú rendelettel megszüntette a különböző iskolatípusokat és valamennyi iskolába bevezette az egységes oktatási típust, amely lényegében megegyezett a régebbi B-típussal, vagyis valamennyi kisebbségi iskolában egységesen kellett a magyar nemzeti tárgyakat magyar nyelven tanítani, a reáliákat pedig a tanulók anyanyelvén, de valamennyi tantárgyat a másik nyelven is ismételni kellett. A kisebbségi iskolák tehát vegyes tananyelvű iskolákká alakultak át 1938 szeptemberéig.

Az 1939 augusztus havában Bécsben megkötött magyar-német egyezmény folyományaként a kormány az egységes oktatási rendszert is megszüntette a 700/1941. M. E. számú rendelettel, amely elrendeli, hogy ezentúl a kisebbségi iskolákban azokat a tantárgyakat is a tanulók anyanyelvén kell tanítani, amelyeket az egységes típusú iskolákban magyar nyelven tanítottak; a magyar nyelv mint tantárgy, természetesen továbbra is megmarad. A rendelet 3. §-a azonban módot nyújt arra, hogy a szülők kívánságára a közökt. miniszter a miniszterelnökkel egyetértően elrendelhesse, hogy az egységes oktatási rendszer további intézkedésig továbbra is megmaradjon.

Nézzük már most, hogy milyen intézmények szolgálták eddig a német kisebbségi tanítóképzést és mily új intézmények létesültek mellettük.

A kisebbségi iskolák számára tanítói utánpótlásról a kormány úgy gondoskodott, hogy 1925-ben egyes tanítóképző-intézetek mellett kisebbségi tanfolyamokat állított fel. Az elgondolás az volt, hogy olyan tanítóképző-intézetekben létesüljenek ezek a tanfolyamok, amelyekben nagyobb számban tanulnak kisebbségi vidékről származó növendékek, de egyben a szorgalmas és tehetséges magyar növendékek számára is mód nyíljon valamely kisebbségi nyelv elsajátítására.

Német tanfolyamot a következő tanítóképző-intézetek állítottak fel: a fiúképzők közül a bajai állami, a budapesti állami, a győri kir. kat., a pécsi r. k., a soproni evangélikus, a szegedi kir. kat., a nőképzők közül a budapesti II. kerületi állami és a győri állami.

A tanítás heti négy órában történik, azonban a tanfolyam növendékei a rendes német órákon nem vesznek részt. A legtöbb felekezeti iskola tanárhiány miatt csak heti két órában tanította a kisebbségi nyelvet, de a tanfolyam növendékei ebben az esetben a rendes német órákon is résztvettek. Azokban az intézetekben,

amelyekben a tanfolyami növendékek száma igen csekély volt, vagy tanárhiány miatt a dolgot másképpen megoldani nem lehetett, az I. és II. osztályt, valamint a III.—IV. osztályt összevonták, az V. osztály külön csoportot alkotott úgy, hogy a tanítás három csoportban történt. Ez az összevonás rendszerint nem ártott a kiképzés alaposságának.

A tanfolyamok népessége iskolák szerint igen különböző volt. 1939—40. iskolai évben például a bajai képzőben 20, a budapesti fiúképzőben 4, a győriben 8, a pécsiben 22, a soproniban 37, a szegediben 22, a budapesti II. kerületi leányképzőben 19, a győriben 21 növendék vett részt a tanfolyamokon. A növendékek nyelvtudása iskolánként, de az egyes iskolákon belül is igen különböző. A legtöbb nyelvtudást a soproni képző növendékei hoznak magukkal, tekintve hogy Sopron Csonka-Magyarországon az egyedüli város (a visszacsatolt területeket egyelőre nem vesszük számításba), ahol még nagyobb számban él németajkú polgárság.

A tanfolyamok elvégzett tananyaga ennek megfelelően igen különböző volt. Az az anyag, amely például a budapesti tanítóképzők tanfolyamain komoly nehézséget jelentett, az Sopronban igen könnyen elvégezhető. A tanfolyamok előírt anyaga csak a kisebbségi népiskolai német olvasókönyvek anyagának elvégzésére és bizonyos tárgyköröknek beszédgyakorlatok formájában való feldolgozásra korlátozódik. A képesítővizsgálati követelmények is meglehetősen alacsonyak, minthogy a legtöbb tanfolyam növendékei ennél magasabb követelményeknek megfelelni nem tudnának.

A kiegészítő tanítóképesítő-vizsgálat szabályzatában felállított főbb követelmények a következők. Az írásbeli vizsgálaton mindegyik jelölt egy tanítási tételt dolgoz ki német nyelven a beszéd- és értelemgyakorlat köréből. A kidolgozott tervezet alapján tartandó meg a tanítási gyakorlat. Tehát mindegyik jelölt köteles a vizsgán bemutatni németnyelvű tanítási készségét. A szóbeli vizsgán a jelöltnek először olvasni kell németül, majd a tanítói foglalkozás és a népiskolai tantervben foglalt tananyag köréből feladott kérdésekre kell felelnie, hogy bemutassa, mennyire képes gondolatait németül önállóan és helyesen kifejezni. A tanfolyamoknak a célja tehát az volt, hogy a növendékek nyelvi készségét arra a fokra fejlesszék, hogy képesek legyenek német nyelven könnyebb tanítási tételeket tanítani.

A tanfolyamokon tankönyvként a német kisebbségi népiskola német olvasókönyvét használják. A legtöbb esetben nehézséget okoz a gyakorlati kiképzés, mert nem áll a tanfolyam rendelkezésére német kisebbségi népiskola. Ha a gyakorlóiskolában vannak németül beszélő gyermekek, akkor a gyakorlati tanítás ott történik, ellenkező esetben a növendékek osztálytársaikat tanítják olyan képpen, hogy az osztály játssza a gyerekek szerepét.

A tanfolyamok színvonala a növendékek nyelvi tudásától eltekintve a vezető tanár ügybuzgalmától is függ. A tanfolyamok vezetői rendszerint az intézetek német szakos tanárai. Ha az illető

tanár érdeklődik a kisebbségi oktatás iránt, akkor minden igyekezetével azon lesz, hogy a leendő kisebbségi tanítóknak minél többoldalú kiképzést nyújtson az előírt anyagon felül. Ha a növendékek szorgalommal kísérik a tanár törekvését, akkor a tanfolyam igen szép eredményt tud felmutatni. Egyes tanfolyamokon a növendékek az előírt népiskolai olvasókönyvi anyag mellett a természet-tudományi tárgyak szókinszével is megismerkednek, sőt irodalom-történeti, nyelvtani és pedagógiai (bár nem kisebbségi pedagógiai) ismereteket is elsajátítanak. A természettudományi tárgyak tanításánál tankönyvként a népiskolai tankönyv, „Wirtschaftskenntnis und Naturlehre” áll a tanfolyam rendelkezésére, az irodalomtörténeti és pedagógiai ismeretek tanításában azonban tankönyvre nem támaszkodhatik a tanár. De amint említettem, a tanfolyami anyagnak ilyen módon való kibővítése a tanár ambíciójától és a helyi körülményektől függ és így nem általánosítható. A legtöbb esetben a tanfolyam munkája a nyelvkészség kifejlesztésére szorítkozik, egyéb ismeretek közlése háttérbe szorul.

A tanfolyamon történő kisebbségi tanítóképzés nagyjában kielégítette az 1923-as törvény követelményeit, hiszen annyi nyelvtudást mindenki elsajátított, hogy a C-típusú iskolában megállotta helyét. A növendékek közül a legkitűnőbbek elhelyezkedhettek a kevésszámú A-típusú iskolában, a németül még elég jól beszélő növendékek pedig megfeleltek a B-típusú iskolában.

Mindezek ellenére a tanfolyam hátránya, hogy a kisebbségi oktatást elsősorban nyelvi problémának tekinti és kisebb súly esik a kisebbségi oktatás módszertanára. A tanfolyam vezetője, a német tanár, ugyanis rendszerint nem kisebbségi pedagógus és így nem is hivatott arra, hogy a kisebbségi tanítás módszerét előadja. Azonban, ha a tanár még ismerné is a legfontosabb kérdéseket, megfelelő gyakorlóiskola hiányában a kisebbségi módszer begyakorlására nem nyílnék alkalom.

A kisebbségi iskolák ellenőrzése során nyert tapasztalatok arra késztették a kormányt, hogy a tanítók nyelvi tudásának és oktatási készségének a tökéletesítése céljából nyári tanfolyamokat szervezzen. Az első ilyen tanítói továbbképző tanfolyam már 1920-ban volt Sopronban. Majd 1925-ben rendeztek ilyet Budapesten. Rendszeresen azonban csak 1928 óta folynak ezek a továbbképző tanfolyamok Baján.

Az 1935-ben megjelent rendelet, amely a kisebbségi iskolákat egységesen vegyesnyelvű iskolákká alakította át, új helyzetet teremtett a kisebbségi tanítóképzés terén is. Az állam gondoskodott arról, hogy a rendelet gyakorlati megvalósulása elé a megfelelő képzettségű tanítók hiánya miatt akadály ne gördüljön. A kisebbségi oktatás színvonalának az emelésére 1937-ben Budapesten megszervezte az egyéves németnyelvű tanítói továbbképző tanfolyamot. Ennek az a célja, hogy a kisebbségi oktatás munkájára kitűnően kiképzett tanítókat képezzen ki. Az egyéves tanfolyam munkájának az eredménye igen jó volt, miért is az állam érdemesnek tartotta

a tanfolyam minél tökéletesebbé való kiépítését úgy, hogy míg az első évben két tanár látta el az órákat, az 1940—41. tanévben 4 tanár működik a tanfolyamon.

Tekintve, hogy még a szakkörök is igen kevésbé vagy egyáltalában nem ismerik a tanfolyam szervezetét és munkáját, érdemesnek látszik vele behatóbban foglalkozni.

A tanfolyam vezetője dr. Lux Gyula tanügyi főtanácsos, a kisebbségi oktatás elméleti pedagógiájának megteremtője, gyakorlati pedagógiájának pedig legkiválóbb szakértője. Az ő irányítása mellett folyik a tanfolyami munka.

A tanfolyamra minden németül tudó tanító és tanítónő jelentkezhetik. A felvétel felvételi vizsga alapján történik, amely írásbeli és szóbeli részből áll. A jelentkezőknek német nyelvtudásukról kell bizonytságot tenniük. Amennyiben nincs elegendő németül jól beszélő jelentkező, a gyengébb nyelvkészséggel rendelkezők is felvehetők, ha nyelvtudásuk megüti a felvételi bizottság által megállapított legalacsonyabb mértéket. Felvehető 20 férfi és 10 nőhallgató. A tanulmányi idő alatt a hallgatók ingyenes internátusi ellátásban részesülnek és tandíjat sem kell fizetniük. Az államnak ez a rendkívüli áldozatkészsége tehát számol a tanítói pályára készülő ifjúságnak kedvezőtlen anyagi helyzetével.

A tanfolyam heti óraszámja 32 óra. Ezenkívül a hallgatók egész évben még 24 rendkívüli előadáson vesznek részt. Szoros kapcsolatban áll a tanfolyam a Fővárosi Pedagógiai Szemináriummal, ahol a hallgatók előadásokat és tanfolyamokat látogatnak és a szemináriumi könyvtárat is szabadon használhatják. A tananyag négy nagyobb tanulmányi körre tagozódik: 1. kisebbségi ismeretek, 2. népiskolai anyag, 3. nyelvi ismeretek, 4. gyakorlati kiképzés. A kisebbségekre vonatkozó ismeretek tanítása két tantárgy keretén belül történik. Az első a magyarországi német kisebbségekre vonatkozó ismeretek, amelyben a hallgatók megismerik a hazai németiség eredetét, településtörténetét, nyelvjárásait, itt foglalkoznak továbbá a kisebbségi joggal és a kisebbségi törvényekkel is. A második tárgy a kisebbségi iskolai módszertan, hol azok a problémák kerülnek megbeszélésre, amelyek a kisebbségi oktatással kapcsolatban merülnek fel. Ezeken az órákon tanulják meg a hallgatók a kisebbségi módszertan elméleti részét. Ezeknek a tantárgyaknak az óraszámja 2—2 hetenként. A második tárgykör a népiskolai tananyag német nyelven való ismerete. A hallgatók természetesen magyar iskolákban szereztek tanítói oklevelüket és így az egyes tantárgyaknak német szakkifejezéseit nem ismerhetik még akkor sem, ha egyébként kitűnően beszélnek németül. A tanfolyam tanterve gondoskodik arról, hogy valamennyi népiskolai tantárgy szaknyelvét alaposan megtanulhassák. A növendékeknek a különböző tárgyak gondolatköréből vett tételekről kis előadásokat kell tartaniuk, egymásközt beszélgetéseket rögtönözniük, hogy az előforduló szak kifejezések minél erősebben kapcsolódjanak bele az eddigi szókincsükbe. Az anyag rendkívül bő, még akkor is, ha a tanár szigorúan

a népiskola színvonalán marad, hiszen 9—10 tantárgy szókincséről van szó. A nyelvi nehézségekhez sokszor még tárgyiak is járulnak, mert a hallgatók nem minden tantárgy anyagában járatosak. A népiskolai anyag tanítása heti 6 órában történik. A tantárgyak két csoportra vannak osztva, nyelvszakos tanár tanítja heti három órában a humaniorákat, természetrajzszakos a reáliákat szintén heti három órában. Tankönyvként a kisebbségi népiskolai tankönyveket használják, amelyik tantárgy számára van tankönyv, egyébként a hallgatók az órákon jegyzeteket készítenek.

Kardeván Jenő.

Az iskolai hangszertanítás kérdése.

A Magyar Tanítóképző hasábjain a liceumi hegedűtanítással kapcsolatban *Bácsfalvy* Antal megemlékezett az ifjúsági zenekarokról is.

Örömmel ragadom meg az alkalmat és a kezdeményező lépés után hozzászólok a tárgyzhoz.

A művészi értelemben vett zenekar alapja a vonószzenekar. Van fúvósra alapozott zenekar is, ilyen a rezes indulózenekar, levente-, cserkész- és katonazenekar, valamint a mai tánczenekar. Az iskolai zenekarnak ezek azonban mintái nem lehetnek. Ha rézfúvós zenekar már van egy intézetben, akkor azt semmiképpen se szüntessük meg, hogy miért, azt alább látni fogjuk. Ilyen zenekar létesítése már nem nagyon kívánatos, bár olyan előnyei vannak, melyek mellett nem lehet észrevétlen elmenni. A rézfúvós zenekar ugyan semmiképpen sem művészet, legalábbis mai alakjában nem az, nem is magyaros, mégis védhető. Először azért, mert az ifjúság szívesen tanulja a hangszereket és pedagógiai okból, hacsak nem okvetlenül szükséges. ne üldözzük azt, amit a diákság szívesen csinál. Cserébe ők is szívesen fogják azt tenni, amit mi kérünk tőlük. Nagy hasznát láthatjuk a rézfúvósoknak minden iskolai kivonulás alkalmával, a tornaünnepélyeken, versenyeken, zenés szabadgyakorlatok kísérőjeként is. Ha az ifjúság zárt rendben kivonul és a város utcáin menetel, a zenekar hangjaira a menet szebb, mutatósabb, nevelőereje pedig abban van, hogy az ifjúság kollektív érzését erősíti. A zenekar mindig közönséget vonz, az utca megtelik s a sokadalom közepette minden diák magasabbra emelt fővel és dagadó kebellet fog menetelni.

Tanulmányi érdeme a rézfúvós-zenekarnak, hogy sokan tanulják meg a fúvós hangszerek technikáját s egy kis fogással még a hangszerek is alkalmazhatók az ifjúsági zenekarban.

Visszatérve a művészi értelemben vett ifjúsági zenekarhoz, annak alapja a vonószzenekar, ehhez pedig sok jó hegedűs kell. Jó hegedűsöket nevelni a zenetanár feladata s itt segítségére van az, hogy jónéhányan valamelyes tudással jönnek az első osztályba.

Nehéz, de nem megoldhatatlan feladat a naturalisták, cigányos hegedűsök javíttatása, kottaszerinti precíz játékra való szoktatása. Ehhez bizonyos tradíció kell, annál könnyebb, mert, ha az intézetnek már jó zenekara van, annak példája megkönnyíti ezeknek a vad hegedűsöknek a megnemesítését. Amíg a zenekar nincs meg, addig sok szó és tanítás kell a kis vadócok meggyőzéséhez. Szokás az ifjúsági zenekart nem 2 hegedű, brácsa, hanem 3 hegedű szólammal, brácsa nélkül szervezni. El kell ítélnem ezt a szokást, mert a 3. hegedű semmiképpen sem képez átmenetet a cselló és a basszus felé, hiányzik belőle a brácsa tömörsége, femininebb hangjellege. A 3. hegedű ilyenkor a g és d húrokon játszik, ami a zenekari tagokat is nagyon egyoldalúan foglalkoztatja. Ezzel szemben a brácsához nem kell más, mint 2 jó és teljesen felszerelt hangszer. Ezek beszerzése bizonyos anyagi megterhelést jelent, de semmiképpen sem elérhetetlen. A brácsákat aztán kölcsön adom két jó hegedűsnek, akik bizonyos muzikalitással is rendelkeznek, és már jól hegedűlnek. A kiválasztásnál az is döntő szempont, hogy nagykezü legyen az illető. Eleinte kis zökkenők vannak a kulcsolvasás miatt, a tanulók kedvét is szegi; ilyenkor azt mondom, hogy hegedűlni sokan tudnak ebben az iskolában, de brácsázni csak egy-két kiváló tanítványom tud! Ez vagy megteszi a hatását, vagy nem. Ha nem, akkor más hegedűssel kísérletezem. Ezzel a módszerrel már 3 év óta megvan a zenekar két használható brácsása. A tanítás persze hegedűórán külön foglalkozással történik. Véleményem szerint megéri a fáradságot és az időt, tanítványaink pedig ezzel a tudással gazdagodnak, az iskolát elhagyva kamarazenébe mélyednek, lévén a brácsa mindig ritkább, mint a hegedű. A csellóval nehézségek vannak, ha nincs a városban zeneiskola, ahol a tanulók magánúton tanulhatják. Nálunk a helyzet kedvezőtlen, eljárásunk ugyanaz, ami a brácsánál, a zeneszertár csellóját megcsináltattam, felszereltem, a legegyszerűbb dolgokat megmutogattam egy ügyes diákomnak. Így van brácsám, csellóm.

A nagybőgő-kérdés nehezebb; megoldására egyszerű módot találtam. A diákság szabad idejében az internátusban szereti a könnyű zenét művelni. Egy-két hegedű, tangóharmonika, énekszó és szórakozik néhány fiú. A nagybőgőt egyszerűen bevittem egy ilyen tanuló-szobába. Nem maradt felhasználatlan. A kvartokban hangolt húrok tonika-domináns kíséret lejátszását minden előtanulmány nélkül lehetővé teszik. A huzamos gyakorlás és érdeklődés mellett megtanult egy-két fiú annyit, hogy könnyebb zenekari szólamot kóta után is le tudnak játszani.

Természetes, hogy ez nem megy máról holnapra. A zenekar-szervezést azzal kell kezdeni, hogy a hegedűlni tudókat, tehát nemcsak azokat, akik hegedűszakosok, hanem mindenkit, aki valamit hegedűlni tud, zenekari órán összegyűjtjük. Itt felelünk a cikkíró azon panaszára, hogy a zenekar nem kötelező. Véleményünk szerint másképp nem lehetséges semmiféle munka, csak úgy, ha kötelezővé tesszük. Az arra alkalmas tanulókat megkérem, hogy járja-

nak zenekarba. Nyomás ok nélkül senki sem tagadja meg. Aki pedig egyszer vállalkozott, annak kötelező és a mulasztását bejegyezzük a naplóba. A zenekar szervezése tanulmányi és nevelői érdek!

A hegedűsök eleinte skáláztak, vonásnem-gyakorlatokat végeztek, különböző hangnemekben, tempókban. Midőn az egyszerre való játékot kissé megtanulták, a táblára írt egyszerű két-háromszólamú tételt hegedűltettem velük. Az első vonózenekari mű *Gárdonyi Zoltán Magyar Szvitjének* első tétele volt. Ajánlom minden kezdő zenekarnak, mert technikájában könnyű, de számolni, vigyázni kell nagyon. A mű nagyon jól hangzik, a kezdő zenekar örömét leli benne. További gyakorlásul homofón vegyeskari tételeket írtam le vonósötösrre. (Cselló-bőgő unisono.) Ezután polifón tételeken gyakoroltattam kis együttesemet. Gyakorlatokul *Bárdos Népdalkórusai*-ból kerestem ki néhány tételt. (A temetőkapu, Már Kistilden.) Ezekben már a pizzicato-játék gyakorlására is alkalom kínálkozott. A szépen szóló zenekar megtetszett a fiúknak és egyszerre sürgetni kezdték a „szimfónikus” zenekar megszervezését. Itt magyaráztam meg nekik, hogy először biztosan és tisztán játszó vonósok kellenek, addig szó sem lehet a fúvósokról. Egy klarinétot mégis bevettem. Az előbb említett Magyar Szvithez klarinét szólamot írtam. A vonósok technikájának továbbfejlesztésére alkalmas magyar darabokat kerestem és nem találtam. Ekkor *Bartók A Gyermekeknek* c. sorozatából (2. füzet) meghangszereltem néhány darabot vonósokra és klarinétra. A hangszerelés jól sikerült, a művek erre nagyon alkalmasak. Három évi munka után ezekkel a művekkel a márc. 15-i ünnepélyen a zenekar nyilvánosan is bemutatkozott. Zenekarom azóta rohamosan fejlődött. Mendelsohn a moll Cariccioját hangszereltem meg vonósokra, 2 trombita, 2 pozaunra és zongora szólóra. Felvetődött most két sarkalatos kérdés: a zongora és a fúvósok.

A zongorát általában tölteléknek szokták használni. Balkézzel a nagybőgő szólamát, akkordokkal a mű harmóniai anyagát játsza. Véleményem szerint a zongorának ez az alkalmazása helytelen. A legtöbb zenekarvezető azért használja, hogy tömörítse a hangzást. Ez a felfogás is téves. Egy vonósötös, ha a hangszerelés jó, feltétlen tömör. A zongora a valóságban azt a szerepet tölti be, hogy a hamisan és bizonytalanul játszó hegedűk helyett szól. Ellenőrzésül ajánlom a következő kis próbát: vegyük ki a zenekarból az első primhegedűst, az első szekundhegedűst, egy brácsást, egy csellót és a bőgőt. Játsszassuk el velük a művet. Azonnal kiderül, hogy az ifjú művészek tudják-e szólamaikat vagy nem. Hangverseny előtt rendkívüli próbát szoktam kérni az igazgatóságtól. Ezen mindenki egyenként, segítség nélkül lejátsza szólamát. Aki nem tudja, egy ügyes, idősebb tanítványommal elvonul gyakorolni. Mindenkit egyenként ellenőrizni kell! Ha így meggyőződöttünk a tagok tudásáról, ellenőrizzük a tiszta hangolást, ugyancsak egyenként és kezdjük meg az összpóbát. Meglepetéssel tapasztalhatjuk, hogy milyen tiszta és tömör már egy kis vonóegyüttes is! A zongora a vonósok lágy hangzását, könnyedségét és tisztaságát csak ronthatja. A ko-

pogó, vaskos akkordok minden orkesztrális hatást lerontanak. Ezért a zongorát szolisztikusan kell kezelni, szinte könnyű koncertszólamot kell írni. A zongora tehát ne legyen a zenekar hangjának az alján, hanem csillogjon, ragyogjon az egész hangkép felett és előtt. A zongora így szembeállítva a vonósokkal (nem pedig azokkal párhuzamosan), új színt ad az együttesnek. Természetesen jó készségű, muzikális zongoristára van szükség, aki nemcsak lejátsza a kótákat, hanem szépen értelmezi is. Szerencsére jó zongorista még a legkönnyebben akad: még ma is sokan tanulnak magánúton zongorázni.

A fúvós hangszerek közül tapasztalatom szerint a tanulók azt a hangszert tanulják, amihez hozzájutnak. Amit a zenészertárból kölcsön tudok adni, azt megtanulják. Így aztán az egyik tanítja a másikat. Első hangszer, ami a művészi igényű zenekar számára tekintetbe jöhet, a klarinét. Lágy hangszíne jól vegyül a vonósokkal, különösen mély fekvésben szép, mert magas fekvésben a kezdő játészó nagyon élesen fújja. Második a fuvola. Aránylag könnyű technikájú és magas hangjával a zenekar fényét emeli. Sajnos, az oboa nehéz és ritka hangszer, általánosan nem számíthatunk rá, pedig nagyon fontos volna. Hozzáértő kolléga hozzászólását kérem a kérdéshez. A barokkzene stílusos hangszere az oboa. Bach és Händel nehezen játszható obca nélkül, de sajnos, az a helyzet, hogy eredetileg is zenekarra írt művet az ifjúsági zenekarok addig nem tudnak megszólaltatni, amíg a fuvola és az oboa hozzáférhető nem lesz. Ez azonban már műsorkérdés, amire később keríték sort. A rézfúvók közül a saxkürtök könnyen hozzáférhetők ott, ahol rézfúvós zenekar már van. A szárnykürtök használhatók trombita helyett, bár hangszínük más. A mi zenekarunkban egy piszton volt, amit trombita helyett használtunk. Az Esz-trombiták igen jól használhatók a középfekvésben, magasan puzónszólam (alt-puzón) terjedelmében. Hangszínük azt igen megközelíti és a vonósokhoz jól alkalmazkodik. A saxkürtök közül leghasználhatóbb a basszus-szárnykürt. Hangterjedelme a legnagyobb és hangszíne a legértékesebb. Egyes fekvésben ügyes zenész kezében jól utánozza a vadászkürtöt. Ott, ahol csak egy kürtös van, a második szólamot egy basszus-szárnykürtön lehet játszani. Legnehezebb hangszer a kürt (vadászkürt). Ezt a hangszert tanulták meg a diákok a legutoljára. Nehéz úgy fújni, hogy igazán szép is legyen. A vonóegyütteshez pedig nagyon jó kiegészítés 2 kürt, klasszikus műveket is találunk ilyen együttesre (Mozart: Divertimento). A fúvószenekekben használatos billentyűs puzonok is nagyon jól illeszkednek az ifjúsági zenekarhoz. Az előbb említett basszus-szárnykürt mélyfekvésben a puzon kiegészítése is lehet. Nagy könnyebbség, hogy a billentyűs rézfúvókon a fogások megegyeznek és így a hangszerek szükség szerint cserélgethetők a játésszók közt. Mindazonáltal nem kívánatos, hogy magashangú hangszerhez szokott játésszót arra kényszerítsünk, hogy mélyfekvésű hangszeren játszhasson.

Néhány szót most a hangolásról. A rézfúvós-zenekar hangolása

majd egy fél hanggal magasabb, mint a szokásos hangolás. Ebből két dolog következik: vagy lehangoljuk a magas hangszereket a normálhoz, ami a cső kihúzásával, karika bekapcsolásával történhet. Ekkor bé-hangolású hangszerekhez jutunk. Ugyanígy azonban sok hangszer c-hangolásúvá is alakítható, a karika kivételével. Ekkor vagy a vonósoknak kell bé-előjegyzésű skálában játszani, ami a kezdő vonósoknak nehéz, tekintve az üres húrok kiesését és az első újjnak félfekvésben való használatát, vagy a fúvóknak kell kereszttes skálában olvasni, amit viszont amazok nem szeretnek, tekintve hogy a rézfúvókon könnyebbek a bé-előjegyzésű skálák. Ajánlom ezért azt a megoldást, hogy hagyjuk meg a rézfúvókat a magas hangolásban és a hegedűket hangoltassuk egy nagyon kicsivel mélyebbre úgy, hogy a bé-trombita fújjon bé-t és ehhez hangoljon a hegedű, mint Á-ra. Ekkor a fúvók H-hangolásba kerülnek. A hegedűk kb. annyiaval kerültek ezáltal mélyebbre, mint egy kissé lehangolódott zongora. Ebből aztán az az előny származik, hogy a hegedűk egy—két—három keresztben, ugyanakkor a rézfúvók 4, 3, illetve 2 bé-ben játszhatnak. Így mindkét csoport a neki könnyebb, megszokottabb hangnemekben játszhat. Ha azonban valaki az újabb szokásos igen magas, ú. n. rádió Á-hoz kívánja vonóseit hangoltatni, akkor a rézfúvókat alig kell kihúzni, hogy b-hangolásba kerüljenek.

Végül a műsor kérdéséhez szeretnék hozzászólni. Kíváncsi volna, hogy az ifjúsági zenekarok ne játszanak átíratokat, csak eredeti műveket. A csupán vonószeneke nem elégíti ki a tanulókat, mert „szimfónikus” zenekar az eszményük. Különben is a zeneirodalom vonószenekei művei legtöbbször nehezek ahhoz, hogy ifjúsági zenekarral adjuk elő. Kisebb zenekari művek többnyire fuvalát, oboát, fagót, kürtöt írnak elő. A harmónium beiktatása csak gyenge pótlék és csakis ott engedhető meg, ahol a felsorolt hangszereknek szólójuk nincs. Eredetiben játszható mű, ha nem is mondhatjuk, hogy nincs, mindenesetre nagyon ritka. Mi mást tehet így a zene-tanár, minthogy komponál vagy átír. Ami a komponálást illeti, ez igen termékeny gondolat, csak az a zökkenője, hogy senki sem hivatott bírāja önmagának és nem illdomos zenekarunkat saját művekkel foglalkoztatni. (Mintha a zeneirodalomban egyáltalán nem volna jobb!) A hangszerelés jobb gondolat, mert így klasszikus szerzők műveit játszhatja az ifjúság s ha évenként 2—3 darabot megtanulunk, 4 év alatt a fontosabb zenetörténeti stílusok sorra kerülhetnek. Minthogy még szemelvényekben és szalonzenekari átíratokban sem volna lehetséges a szimfónikus zenekar-irodalom átjátszása, a hangszerelést ez is indokolja. A rádió és a hanglemez-bemutatók segítségével eredetiben ismertethetjük meg tanítványainkkal a legszebb nagyzenekari műveket. Az átírat, azaz helyesebben a hangszerelés kétféle lehet. Vagy nagyobb együttesre írt művet hangszerelünk kisebb együttesre, vagy eredetileg zongorára és egy-két hangszerre komponált művet szélesítünk ki ifjúsági zenekarra. A redukáló átírást, tekintve, hogy meghamisítja az eredeti mű

hangzását, feltétlen kerülendőnek tartom. Kisebb együttesre írt alkalmas művek meghangszerelését javaslom, mert jó képzettségű zenetanár ezt a munkát hibátlanul el tudja végezni és figyelemmel lehet zenekara adottságaira, a hangszerek számára és a zenészek képességeire. Ha a tanulók a művet eredetiben és meghangszerelve is hallják, hallásuk színesedik és képzelőerejük gazdagodik.

Ezekről az elgondolásokról vezetve régebben foglalkozom azzal a gondolattal, hogy ifjúsági zenekarra alkalmas átiratokat tartalmazó gyűjteményt jelentessenek meg; talán közelebb kerül ez a megvalósuláshoz, ha hozzászólások formájában a véleményeket megismerjük.

Bácsfalvy Antal cikkére ezzel megtettem megjegyzéseimet és vele együtt én is azt kívánom, hogy minél többen szóljanak a kérdéshez ifjúsági zenekarral nagyobb eredményt elért kollégák, hogy ebben a kérdésben egymás véleményét, tapasztalatait megismerjük és az ügy érdekében jól hasznosíthassuk.

Vönczky Géza.

I R O D A L O M.

Tettamanti Béla: *A legszükségesebb német szavak és fordulatok.* Segédkönyv a középiskolai német nyelvtanításhoz. Szeged, 1941. Főbizományos Szukits könyvterjesztő, Budapest, IV. Kecskeméti-u. 11. Ára: 6 P, 222 oldal.

A modern nyelvoktatás módszerének már igen nagy irodalma van, de ennek az irodalomnak túlnyomó része elméleti jellegű. Hatalmas kötetek foglalkoznak a nyelvtanításnak különböző lélektani, didaktikai és módszertani kérdéseivel, de gyakorlati útmutató aránylag kevés van. A nyelvélektani kutatások tisztázták már a nyelvtanítás helyes módjának alapelveit, azzal a kérdéssel azonban, hogy milyen szókincset tanuljon a tanuló a tanulás különböző fokain és egyáltalában melyik az a szókincs, amely az iskolai nyelvoktatás során szükséges, eddig még nemigen foglalkoztak. Csak az utóbbi időben jelentek meg ilyen irányú munkák, amelyek a tanulandó szókincset tették vizsgálat tárgyává. A lökést ennek a kérdésnek a vizsgálatához egy német gyakorisági szótár adta meg: F. W. Käding, Häufigkeitswörterbuch der deutschen Sprache. Steglitz 1897. Ez a hatalmas szótár körülbelül 40 különféle tárgykörnek kb. 11 millió szavát számlálta meg és minden szót gyakorisági foka szerint illesztett be a szótárba. A szó után álló szám jelzi a gyakorisági fokot. Ez a szótár azonban nem a nyelvoktatás, hanem a gyorsírás célját szolgálta. Ezért egy amerikai tudós ennek a szótárnak az anyagát a nyelvtanítás szempontjából átdolgozta. (B. Q. Morgan: German Frequency Word Book, based on Kaedings Häufigkeitwörterbuch der deutschen Sprache. New-York 1929; 2. kiadás 1937.) Hogy azonban ez a statisztikai alapon készülő szótár mily hiányos, mutatja az, hogy a kezdőknek szánt szókészletből hiányzanak ilyen szók, mint pl. Apfel, Arbeit, Birne, Butter, Ei, Großvater, Herr, Hund, Kuh, Lampe, Milch, Messer, stb. stb. Ezen a hiányon próbált segíteni Bakonyi Hugó, aki nem a leggyakrabban előforduló szókat tette vizsgálat tárgyává, hanem a leghasználatosabbakat a köznyelvben. Könyvének címe: Die ge-

bräuchlichsten Wörter der deutschen Sprache für den fremdsprachlichen Unterricht stufenmäßig zusammengestellt, München 1933. E szójegyzék 7500 szót ölel fel, amelyben a szók gyakorisági fokok szerint csoportokba vannak szedve. Ezek a szójegyzékek azonban nincsenek tekintettel az iskolai szükségletekre és nem annyira a tanulónak, mint inkább a tankönyvírónak vannak segítségére. Most Tettamanti vállalkozott arra, hogy összeállítja a középiskolai német nyelvtanításhoz szükséges szók jegyzékét, de nem statisztikai alapon, hanem a szokat *tárgykörök* szerint csoportosítva. Alapul vette Franz *Dornseif*, *Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen* című művét. A szokat 30 csoportba osztotta és csak a konkrétebb tárgyi tartalommal bíró szokat, tehát csak a főneveket, igéket és mellékneveket ölelte fel. Ez véleményem szerint nem szerencsés megoldás, mert az élő beszéd nemcsak főneveket, igéket és mellékneveket használ, de persze, azokat nehéz tárgycsoportok szerint rendezni. A tárgykörök szerinti elrendezést a szerző azzal indokolja, „hogyan nyelvtanításunk egyes szakaszaiban, egy-egy tárgykörrel való foglalkozás közben rendelkezésünkre álljon az erre vonatkozó legszükségesebb nyelvi anyag, hogy a nyelvtanító a megfelelő területen való haladást a jegyzékben foglaltakhoz mérje.” A szerző olyan segédkönyvet kíván a tanuló kezébe adni, „amely módot nyújt neki arra, hogy tanítás közben a nyelvnek szó- és fordulatanyagát állandóan figyelemmel kísérhesse, az elsajátított és még elsajátítandó anyagban állandóan tájékozott lehessen, hogy a nyelvtanítás minden pontján megállapíthassa, melyik a szókincsnek az a része, amelyre különösebb gond fordítandó”.

A könyv két nagy csoportba osztja a szókészletet: az első rész a legszükségesebb szokat és fordulatokat adja, a második rész a kezdők német szókincsét foglalja magában. Végül adja a legszükségesebb szók ábécés jegyzékét is.

Kétségtelen, hogy a tanárnak ilyen segédeszköz igen jó szolgáltatokat tesz, különösen a beszédgyakorlatoknál. A beszédgyakorlatoknál ugyanis arra törekszünk, hogy a tanuló minél több rokonértelmű vagy a tárgykörbe tartozó szót ismerjen meg. Itt azután megkapja azokat a szokat egy csoportban, amelyek egy-egy beszédgyakorlathoz szükségesek. Igen jó szolgálatot tehetnek továbbá az egyes tárgycsoportokhoz összeállított fordulatok, amelyek a *Duden*, *Stilwörterbuch* mintájára készültek. Csak az a kár, hogy ezek a fordulatok, kifejezésmódok csak német nyelven vannak, mert így csak a tanár használhatja azokat, de a tanuló, ki még nem tud németül, nem tud mit kezdeni velük, legfeljebb, ha szótárt vesz elő.

A könyv mindenesetre német nyelvvoktatásunk egyik igen fontos segédeszköze lesz, s mint ilyet melegen ajánlom kartársaim figyelmébe.

Lux Gyula.

Dr. Prüfer János: *A gyermekkori hazugságok fajtái, okai és ellen-szerei.* Fordította Székely Károly. Különnyomat a *Kisdednevelés* 1939. és 1940. évi LXIV. és LXV. évfolyamából. Bpest, 1940. 40. l.

Prüfer dr. ismert alakja a német neveléstud. irodalomnak. Buzgó gyakorlati tevékenységet fejt ki a családi nevelés terén. Ennek a lelkes buzgóságnak eredménye fenti füzet. A gyermeknevelés egyik legtöbb tá-pintatot kívánó kérdésében nyújt megszívlelendő okos tájékoztatást. A kérdés elemzése alkalmat ad a szerzőnek pedag. világnézetének bátor megvallására, a tények és eszmények közötti prioritás kifejezésére.

A gyermek valótlan állításainak okait a dolgozat első részében vizsgálja. Ezek az emlékezet csalódása, az időérzék fogyatékosága, a gyer-

mek figyelmének felületessége. A csapongó, a képzeletelemeket szabadon kapcsoló, a tényeket és vágyakat megkülönböztetni nem tudó képzeletből is sok valótlan állítás születik. Benne játékosan keveredik össze az igaz a látszattal. Csakhogy ez sem hazugság, mert a hazugság motívuma, az állítás valótlanságának tudatos, szándékos volta, ebből is hiányzik. A füllentés már nem egészen ártatlan képzelődéses hazugság, mert indító oka az érdekesség válás, a feltűnést keresés. A valótlan állítások 4. csoportjában a védekező, félelemből és szorultságból credő hazugságokat említ. Ezekben az önfenntartási ösztön védekező tendenciáját kell látnunk, amely a fenyegető jelekre következik be. Egyetlen orvossága: a félelem száműzése a nevelésből. Az önzetlen hazugságokat a testvéri, bajtársi szeretettel kapcsolatos heroizmus motíválja.

Ezekkel a hazugságokkal kapcsolatban, amelyek inkább az akaratjelét izgalmiból, indulataiból származnak, kellő megértést tanúsít a szerző. Nem így a megfontolt és megrögzött hazugságokkal szemben, „mert ezek a legveszedelmesebb hibák, amik csak egy gyermek lelkébe befészkelődhetnek”. Ezek oka nem pillanatnyi indulat, hanem nyugodt, józan megfontolás, maga a hazug lélek. Az indítékok itt is különbözők lehetnek, mint a féltékenységek, legtöbbször az élvezetvágy. A hazudozás legsúlyosabb, patológikus fajtája a beteges hazudozás.

A tanulmány második részében vallja meg világnézeti álláspontját a szerző. Erre Baumgarten Franciskának (a gyermeki hazugságok neves kutatója) az a vélekedése késztette, hogy a hazugságra a gyermeket belső érdeke hajtja, amelyért nem lehet felelős, hiszen a szükség készteti rá, éppen ezért talán „okosabb volna az igazság eszméjén igazítani valamit”. Ez az erkölcsi alapot nélkülöző, csak a tényeket néző felfogás nem egyeztethető össze a neveléstudománnyal, mely a tények fölé a kellőségek, az eszmények világát építi. A jelenségek megmagyarázásával a pedagógus nem elégedhetik meg. A nevelés vezető eszméjét csak az erkölcsstan adhatja. Lelkesen ír az eszmék teremtő, művelő erejéről, az eszmékben hívó emberekről. Az eszmékben a kell fejeződik ki, amely az emberiségben a halál nyugalma helyett áldásos nyugalanságot, szent elégedetlenséget kelt. Ilyen eszme az őszinteség eszméje, mely a hazugság elleni küzdelemre indítja az idealista embert. Az eszme uralma nem a szavakban, nem is a pillanatnyi tettekben, hanem az állandó érzületben fejeződik ki. A magasabbrendűséget az eszmékért való önzetlen áldozatkészség mutatja. A népeket is eszményeik jellemzik legjobban.

A dolgozat 3. részében a gyermekkori hazugságok megelőzéséről és ellenszereiről ír a szerző. A családi élet csak erkölcsi alapokon nyugodhat, ahol az őszinteség eszméjére jó példát a szülőknek kell adniuk. A szülők tartsák meg szavukat, ígéretüket, ne faggassák állandóan gyermeküket. Az őszinte bevallást értékelni kell ugyan, de a következmények alól ilyen esetben sem mentesíthetjük a gyermeket. Legyen a szülők és gyermekek viszonya bizalmas, de a hazugságok fölött ne húnnyunk szemet. Kétségbeejtő jelenséggé kell a gyermek előtt feltűntetni a hazugságot. Idézi Jean Pault, ki megbélyegző büntetést ajánl. A verést azért nem ajánlja, mert alattomosná teheti a gyermeket. A leghatékonyabb megoldás a lelkiismeret érzékenyvé tétele. A lelkiismeret az ember erkölcsiségének letagadhatatlan ténye, amely a kioktatás előtt megmondja a gyermeknek, hogy hazudni nem szabad. Ez lehet egyedüli szilárd alapja az erkölcsi műveltségnek. Ha a gyermekben él az igazság eszméje, a lelkiismeret és Isten, nem lesz szükség külsőleges eszközökre, fogásokra. A magasságba törő, nemes emberi erőket kell kifejleszteni a gyermekben, amelyek az

alacsonyabbrendű beteges jelenségeket le tudják győzni. Ez lesz az igazi pozitív nevelés.

Szerzőnk sok tapasztalaton alapuló, szemléletes példákkal illusztrált tanácsait mindenben oszthatjuk. Dicséret illesse a fordítót, aki lehetővé tette, hogy szélesebb körben is megismerjék Prüfer dr. tanításait. A fordítás mindenben kielégítő, csupán a gyermekvezetőnek fiúvezetőként való fordítása szokatlanul hangzik. Nem ártott volna a fordítás során a nevelés- és neveléstudomány között élesebb különbséget tenni. A magyar vonatkozások betoldását helyeselni lehet.

Dr. Kiss Lajos.

Schleich Lajos dr.: A győri kir. kat. tanítóképző-intézet multjából két testes füzetrevaló adatot gyűjtött össze és adott ki. Az egyik *Egy negyedszázad a győri kir. kat. tanítóképző-intézet multjából. II. (1780—1806)*. Ez a füzet folytatása a folyóiratunkban már ismertetett, hasonló című I. résznek és úgy ez, mint a folytatásként megjelent *A győri kir. kat. tanítóképző-intézet a 19. század első negyedében. III. (1806—1827)* című füzet igen hasznos adatokat tár elénk az I és II. Ratio Educationis korának iskolatörténeti mozzanataira vonatkozólag. Nagyon érdekesek azok a lapok, melyek a tanítási nyelv kérdését: a magyar-latin-német nyelv küzdelmét tárják elénk a tanításban.

N. V.

H I R E K.

Kitüntetés. — A Kormányzó Úr Ö Főméltósága a világháborút követő forradalmak idején életet veszélyeztető önfeláldozással véghezvitt hazafias cselekedeteinek elismerésül *Grész Leó* ciszterci tanárt, a székesfehérvári Ferenc József Nőnevelő Intézet r. k. líceumának és tanítónőképzőjének igazgatóját, a Nemzetvédelmi Keresztel tüntette ki.

Orsz. Tanítóképző-Intézeti Tanárvizsgáló Bizottság. — A közokt. miniszter az Orsz. Tanítóképző-Intézeti Tanárvizsgáló Bizottság elnökévé az 1941—42. tanév tartamára dr. *Abrahám Ambrus* egy. ny. r. tanárt, alelnökévé dr. *Schilling* Gábor c. egy. ny. rk. tanárt, tagjaivá pedig a pedagógiára és filozófiára dr. *Halasy Nagy József* és dr. *Mester János* egyetemi ny. r. tanárokat, a magyar irodalomra dr. *Sik Sándor* egyetemi ny. r. tanárt, a magyar nyelvészetre dr. *Klemm Antal* egy. ny. r. tanárt, a német nyelvre és irodalomra dr. *Schmidt Henrik* egyetemi ny. r. tanárt, a történelemre dr. *Fógel József* és dr. *Hermann Egyed* egyetemi ny. r. tanárokat, a földrajzra dr. *Kogutowicz Károly* egyetemi ny. r. tanárt, a mennyiségtanra dr. *Riesz Frigyes* egyetemi ny. r. tanárt és dr. *Rédei László* egyetemi ny. rk. tanárt, a természettanra dr. *Fröhlich Pál* és dr. *Széll Kálmán* egyetemi ny. r. tanárokat, a vegytanra dr. *Kiss Árpád* egyetemi ny. r. tanárt és dr. *Bruckner Győző* egyetemi ny. rk. tanárt, az ásványtanra dr. *Ferenczi István* és dr. *Koch Sándor* egyetemi ny. r. tanárokat, az állattanra dr. *Abrahám Ambrus* és dr. *Farkas Béla* egyetemi ny. r. tanárokat, a növénytanra dr. *Greguss Pál* egyetemi ny. r. tanárt újból kinevezte.

Személyi hírek, előadások. — *Váradi József* tanítóképző-intézeti igazgató a budapesti Szabadegyetemen október 16-án *Széchenyi életbölcsélete*, november 13-án *Széchenyi és a nemzetiiségi kérdés* címen, *Fekete József* áll. óvónőképző-intézeti igazgató október 30-án *Széchenyi vallássossága* címen tartott, illetőleg tart előadást. — *A Magyar Művelődéstör-*

ténet most megjelent IV. kötetében az *Uri- és népviselet a barokk korban* c. fejezetet *Undi Mária* tanítónőképző-intézeti tanárnő írta.

Irodalmi szemle. — Dr. Zombor Zoltán: *A református liceumi tan-könyvek kérdése.* (Protestáns Tanügyi Szemle, XV. évf. 10. sz.) — Dr. Wagner Ferenc: *Széchenyi és a nemzetiségi kérdés.* (Néptanítók Lapja, 74. évf. 19. sz.) — Dr. Somos Lajos: *Az iskola hangulata.* (U. o. 20. sz.) — Dr. Drodzy Gyula: *Tájékoztató egy titokzatos könyv reklámjáról.* (U. o.)

Októberi tagértekezlet. — Egyesületünk ez iskolai évi munkássága október 20-án megkezdődött. Ekkor volt az első tagértekezlet a II. ker. rk. tanítónőképző-intézetben. *Richter M. Sarolta*, a IV. ker. rk. tanítónő-képző igazgatója tartott *A jövő magyar nagyasszonyai* címen előadást. A taggyűlésről részletes beszámoló a decemberi számban közlünk.

Szülők Iskolája. — Vitéz *Fraknóy József* tanker. kir. főigazgató ügyszeretete az új iskolai évvel iemét életre hívta a szülők nevelésének ezt a virágzás minden jelével biztató intézményét. Az ünnepélyes megnyitás október 1-én volt a Magyar Művelődés Házában a következő műsorral: v. *Fraknóy József: A szülő és az iskola;* dr. *Kornis Gyula: A családi nevelés;* Szülők a táborban. A 199 sz. Madách-cserkészcsapat játéka; dr. *Degré Miklós: A szülő gondja;* dr. *Kemenes Illés: Szülők és pedagógusok kézfogása.* Az előadások párhuzamosan Pesten és Budán folytak. Pesten a következő előadássorozatok hangzottak el: dr. *Karácsony Sándor: A nevelés magyar céljai;* *Róder Pál: Ki lehet jó tanuló;* dr. *Noszlopi László: A lélek fejlődésének korszakai;* dr. *Koszterszitz József: A serdülőkor problémái a fiúk világában;* dr. *Afra-Nagy János: Örségváltás a gazdasági pályákon.* A budai Szülők Iskolájának pedig a következő volt a tárgyrendje: dr. *Kovács Alajos: Hogyan válunk igaz magyarokká;* *Staihl Júlia: Miért rossz a gyermekem bizonyítványa?;* dr. *Gleiman Anna: A gyermeki lélek titkai;* *Stadler Frida: A „bakfis”-évek válsága;* dr. *Kemény János: Az egyén élettere.*

Pintér Jenő posthumus munkája. — Az idei őszi könyvpiacon jelenik meg *Pintér Jenő* nagy magyar irodalomtörténetének befejező kötete. A kötet anyagát — napjaink irodalmának történetét — a nemrég elhunyt magyar irodalomtudós még az elmúlt év folyamán fejezte be, de kiadásában vártlanul bekövetkezett halála akadályozta meg. Az értékes irodalmi hagyatékot most özvegye, *Pintér Jenőné Battlay Borbála* adja ki. A kötet megjelenését a szakkörök élénk érdeklődéssel várják.

Németnyelvű tanítói továbbképző tanfolyam Pécssett. — A közokt. miniszter hathetes nyári továbbképző tanfolyamot rendezett azon tanítók számára, akik német tanítási nyelvű iskolában működnek. Köztudomású, hogy a bécsi megegyezés értelmében a hazai németiség iskoláztatása a jövőben a legtöbb német községben anyanyelven fog történni. Hogy a magyar tanítóság ennek az új követelménynek minden tekintetben meg tudjon felelni, a magyar kormány átképezteti a német tannyelvű iskolában működő tanítókat. Az átképzés nyári tanfolyamokon történik. Az idén a hathetes nyári tanfolyamot *Pécssett Fáy István* államtitkár nyitotta meg, majd a tanfolyam vezetője, dr. *Lux Gyula* tanügyi főtanácsos és dr. *Paykert Géza* miniszteri osztálytanácsos mondott beszédet. A tanfolyamnak egyrészt az volt a célja, hogy a tanítók nyelvismeretüket és nyelvkészségüket tökéletesítsék, másrészt, hogy elsajátítsák azokat a különös pedagógiai ismereteket, amelyek kisebbségi iskolában működő tanító számára nélkülözhetetlenek. Sor került a népiskolában szereplő tantárgyak szaknyelvének a tanítására és a hazai németiségre vonatkozó ismeretek közlésére is. A nyelvtudás gyarapítására nagy gondot fordított a tanfolyam vezetője.

Naponta két nyelvgyakorló óra volt beiktatva, ezenkívül az összes előadásokat német nyelven tartották meg. Az elméleti pedagógiát a tanfolyam vezetője adta elő, előadók voltak továbbá dr. *Hermann Egyed*, dr. *Schmidt Henrik* egyetemi tanárok, *Váradi József*, dr. *Gárdonyi Zoltán*, *Bölcs házy Árpád*, *Uherkovich Gábor* tanítóképző-intézeti tanárok. A nyelvgyakorló órákat *Skersil Mária*, dr. *Puhr Ferenc*, dr. *Prohászka Ferenc*, *Hegedüs Lajos* és *Kardeván Jenő* tanárok tartották. Mintatanításokat mutattak be *Bajor János*, *Krem Magda* és *Fetzer Ferenc* tanítók. A tanfolyamon 230 tanító nyert kiképzést. A tanítók a tanfolyam elvégzésekor bizonyítványt kaptak és 250 pengő jutalomban részesültek. A tanfolyam záróünnepélyén dr. *Lux Gyula*, a tanfolyam vezetője tartott buzdító búcsúbeszédet, majd a minisztérium részéről dr. *Moravék Endre* miniszteri osztálytanácsos zárta be a tanfolyamot.

Kardeván Jenő.

Nyugtázás. — Tagdíjat, illetőleg előfizetési díjat fizettek; az 1939. év I. és II. felére dr. Csoknyay József, Halmos Péter, Vécsei Zoltánné és dr. Zsindely Katalin; az 1939. év II. felére Lángfy-Lux Mihály, az 1939. és 1940. év I. és II. felére lovag Bialoskurszky Félix, az 1939. és 1940. év I. és II., valamint az 1941. év I. felére Stich Nándor, az 1940. év I. felére Kaposi Károly, az 1940. év II. felére vitéz Losonczy György, az 1940. év I. és II. felére Szombathy Miklós, dr. Szakál János, Molnos-Kovács Béla, Körös Endre dr., Lechnitzky Gyula és dr. Sós Ernő, az 1940. év II. és az 1941. év I. felére Tanács Imre, az 1940. és 1941. év I. és II. felére Lugást György és a kisvárdai rk. tanítónőképző-intézet, az 1941. év I. felére Tapodi Ilona, Kerny Jolán, Kostyák Imre, Mihalikné Gyulay Irén, Kristóf Sarolta, Endrei Tivadar, Szabó Zoltán és Kaposi Károly, az 1941. év II. felére Bartal Alajos, Geyer Béla, Homor József, Karácsonyi Jenő, Kisházi Jenő, Kocsis Lajos, Raáb Antal, Rosta József, Sántha Kamil, Szkalka Lajos, Patyi Károly, Barcsai Károly, Temesi István, Móger Károlyné, vitéz Losonczy György, dr. Bató László, Szabó Zoltán és Endrei Tivadar, az 1941. év I. és II. felére az egri érseki rk. tanítónőképző-intézet, Kovács Dezső, Váróné Csató Gabriella, Boerné Léber Margit, Csató Jolán, Haár Rezső, Seprődi Ilona, Szabó Judit, Weress Margit, Vicsay Ibolya, Vargyas Mária, Tóth Mihály, Bíró Mózesné, Kiss Sándor, a szamosújvári gör. kat. tanítónőképző-intézet és Rónai Sándor, az 1941. év I. és II., valamint az 1942. év I. felére Remete Márton, az 1941. és 1942. év I. és II. felére Buttinger Rozália, az 1941. év II. és az 1942. év I. felére Kraft József. Végül tagdíjtörlesztés címén 3 pengőt befizetett dr. Mandola Aladár; az 1940. év I. és II. felére Kleisner Pál és dr. Csoknyay József, az 1940. év II. és az 1941. év I. felére Pentz Ilona, az 1941. év I. felére Szabó Károly, az 1941. év II. felére özv. dr. Gerencsér Istvánné, az 1941. év I. és II. felére özv. Kerekesné Lacher Erzsébet és Blank Erzsébet. Tagdíjtörlesztés címén beküldött 1 P-t dr. Mandola Aladár. A sárospataki ref. tanítóképző-intézet igazgatósága a Házalapra 1941—42. tanévi tanulódíjak címén 142.80 P-t fizetett be. — Bp. 1941. X. 19. *Frigyes Béla*, pénztáros.

Felélős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.